

μονότονο καὶ μακρυνό. Βραχνές φωνές, κρασι χυμένο στὸ τραπέζι, ζωές ποῦ ἀλύπητα παλεύαν μὲ τὸν ἴσκιο τους. Κι' ἀπ' ὅλα ἔλεγε κᾶτι τὸ τραγοῦδι τους.

Κι' ὠχρὸ ἦταν τὸ παιδί. Κ' ἦσαν τὰ μάτια του βαθειὰ καὶ πονεμένα.

Κι' ἀπ' τὴν ἡμέρα ἐκείνη πιά δὲ ξέχασε τ' ἀπόμερο σοκάκι, τὴ συνοικία τὴ μακρυνή καὶ κακοφημισμένη. Μὰ ὁμως ἀπ' ὅλα πιὸ πολὺ δὲ ξέχασε τὶς ἄγριες καὶ βραχνές φωνές καὶ τὸ τραγοῦδι ποῦ ξεχώριζε ἀπὸ μέσα τους.

Καὶ τὸ *refrain* του πάντα ξαναρχότανε στὰ χεῖλη του:

„Ἀγάπησα καὶ πάλι ξαναγάπησα —

„ἐπόνεσα, ξαναπονάω καὶ πάλι —

„κι' ἄς εἶνε γιὰ τὴν ἴδια πάντα ἀγάπη μου,

„πι' ἄς εἶνε γιὰ τὴν ἴδια πάντα ἀγκάλη!“

Κ' οἱ στίχοι αὐτοὶ γενήκαν ἡ ζωὴ του.

Ε. Κεφάλαιο.

I

Τὴν ἴδια μέρα ποῦ ἐπακολούθησε τὴ νύχτα ἐκείνη, ἡ Βιογινία ἔφυγε ἀπ' τὴ πόλη κ' ἐταξείδεψε μακριά, πολὺ μακριά. Κᾶπου εἶχε ἀνάγκη πιά νὰ βρῆ λίγη ἐγκατάλειψη καὶ μοναξιά.

Καὶ πῆγε σὲ μιὰ πόλη ποῦ ἦταν ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα. Λίγα σπίτια ἦσαν μονάχα καὶ μιὰ λίμνη.

Ὁ ἄντρας της δὲν τὴν ἀκουλούθησε. Τοὺς πρώτους μῆνες ἔμεινε ὀλομόναχη. Ἀργότερα εἶχε κᾶπου-κᾶπου τὴν

ἐπίσκεψή του, μὰ πάντοτε γιά λίγες μέρες. Καί λίγα ἦσαν τὰ λόγια τους ὅσες φορές ἀντάμωσαν. Ὁ ἄνθρωπος αὐτός ποτέ δέν εἶχε πάψει νά τήν ἀγαπαῖ — μὰ καί ποτέ δέν εἶχε ἀρχίσει νά τή νουιώθῃ.

„Βιοργινία!“ τῆς ἔλεγε πάντοτε ὅσες φορές βλέπωσαντε, „γιατί δὲ λές πῶς φταίξαμε . . . καί ῥίχνεις πάντοτε τὸ κοῖμα δλόκληρο σὲ μένα; . . .!“

Κί ἄλλοτε δέν ἀπαντοῦσε διόλου ἡ Βιοργινία — ἢ τοῦ ἔλεγε, ὅσες φορές ἡ ἐρώτησίς του ἦταν ἐπίμονη κ' ἦσαν τὰ μάτια του ἀπειλητικά:

„Γρηγόρη! Ὅποιος πονάει δὲ φταίει ποτέ!“

Κί αὐτὸ ἦταν τὸ παντοεινὸ μοτίβο ποῦ ἀπάνου του ἢ κάθε συνδιάλεξις τους ἀρχίζε καί τέλειωνε. Πολλές φορές δέν ἤξερε καί ἡ ἴδια ἂν ἔπρεπε νά δικαιώσῃ τὸν ἰσχυρισμό της. Κ' ἦταν συχνὰ ποῦ περπατώντας πλάϊ στή λίμνη, ἐνῶ ἐν' ἀγεράκι βραδυνὸ ἀκουμποῦσε ἀπάνου της δειλὰ τὸ φίλημά του, ρωτοῦσε τὸν ἑαυτὸ της:

„Μὴν εἶνε τᾶχα τὸ φταίξιμό μου ποῦ μὲ κάνει καί πονάω τόσο πολὺ;“

Καί δέν ἐρώτησε ποτέ: Μὴν εἶνε ὁ πόνος της τόσο μεγάλος ποῦ τήν ἔκαμε νά φταίξῃ; — Γιατὶ ἂν ρωτοῦσε ἔτσι, θ' ἄξερε καί ν' ἀπαντήσῃ: Ποιὸ εἶνε τὸ φταίξιμο ποῦ εἶνε ἀρκετὰ μεγάλο γιά ὅποιον ζῆ μονάχα μὲ τὸ πόνου; Καί θαῦρισκε τὴ πιὸ μεγάλη της δικαίωση. Γιατὶ ὅποιος δέν ἐγνώρισε ἄλλο τίποτε ἀπ' τὸ πόνου, κί ὅποιου ἢ καρδιά πετάει νοσταλγικά σὲ μιὰ πατρίδα ποῦ ποτέ του δέν ἀντίκρουσε — πολλές φορές εἶνε ποῦ φταίει (γιατὶ στοὺς ἄλλους φταίξιμο εἶνε ὁ πόνος του), μὰ εἶνε κί ὁ μόνος ποῦ ἔχει δίκην ὅσο κί ἂν φταίῃ. Ποιὸς θ' ἀρνηθῆ σὲ πονεμένο τὸ δικαίωμα νᾶχῃ κί ἄδικο; Τὸ φταίξιμο εἶνε.

μιὰ ἔννοια σχετική ὅπως χωρὶς ἐξαίρεση ὅλες οἱ ἔννοιες ὅσες τοῦ κάκου ἢ Ἠθική προσπάθησε νὰ ξεχωρίσῃ μ' ἓναν αὐθαίρετο γιὰ καθεμιὰ χαρακτηρισμό. Ἡ ἠθική ἔκαμε τὸ πιὸ μεγάλο φταίξιμο: νὰ κλέψῃ ὅσα εἶνε τόσο πολὺ δικά μας ὥστε κ' ἑμεῖς οἱ ἴδιοι νὰ περνᾶμε ἔμπρός τους ξένοι, ἀνίσχυροι νὰ τὰ ὑποβάλουμε στὴ κρίση μας. Εἶνε προσπάθειες ἄσκοπες μὰ πιὸ πολὺ: παράνομες τὸ νὰ ζητᾶμε νὰ γίνουμε κύριοι τοῦ ἑαυτοῦ μας. "Ὁχι! ὅτι εἶνε μέσα μας εἶνε πολὺ λίγο ἀνθρώπινο ὥστε νὰ ἰσχυρισθοῦμε ἀπάνου του δικαιώματα καὶ νὰ ἐγείρουμε τὴν ἀπαίτηση νὰ μᾶς ὑπερετήσῃ. Οἱ παιδαγωγοὶ μας δὲν ξέρουνε τί λένε ὅταν φρονάζουν: „γίνετε κύριοι τοῦ ἑαυτοῦ σας!“ Εἶνε τὸ ἴδιο σὰ νὰ λέγανε: „δημιουργήστε μὲ τ' ἀνθρώπινό σας χέρι καὶ μὲ τὴ τεχνητὴ σας ὄραση κᾶτι ἀλλιώτικο, ἀνάλογα μὲ τὰ μέτρα ποῦ σᾶς δίνουμε καὶ βάλτε το πιὸ πάνου ἀπὸ τὸν ἑαυτό σας —“, ἢ πιὸ λακωνικὰ εἰπωμένο: „Σηκώσετε τὸν ἄνθρωπό σας πάνου ἀπ' τὸ Θεό σας!“ — Κι' ὁ κόσμος ἔγραψε τὰ λόγια αὐτὰ μὲ γράμματα χρυσὰ σὲ κάθε διάδρομο καὶ κάθε σταυροδρόμι. Κι' ὅσοι περνᾶνε στέκονται προτοῦ νὰ προχωρήσουν. Καὶ πάντοτε σχεδὸν δὲ πᾶνε ὅπως θὰ πηγαιναν. Κι' ὅμως ὁ κόσμος λέει πῶς ἔτσι πᾶν „μπροστά“. Καὶ δὲν ἐρώτησε κανένας τους ποτέ: μὴν ἦταν τᾶχα πιὸ καλὰ νὰ πηγαιναν καμμιὰ φορὰ καὶ „πίσω“; . . .

Κ' ἡ Βιργινία πάντοτε ξανάλεγε ὅταν ἐγύριζε ἀπ' τὴ βραδυνή της περιπλάνηση:

Ἴσως νᾶφταιξα κ' ἐγώ! Κ' ἴσως γι' αὐτὸ εἶνε ποῦ ὄλο πιὸ πολὺ πονάω!

Θὰ νόμιζε κανεὶς ὅτι ἀπόφευγε συνειδητὰ νὰ δικαιώσῃ τὸν ἑαυτό της. Κ' ἦταν πολλὲς φορὲς ποῦ ἔνοιωθε

τύψη ἀληθινή γιὰ τὸ τρόπο ποῦ μεταχειριζώτανε τὸν ἄντρα της. Καὶ στὴ συνείδησή της πάντοτε χτυπούσανε τὰ λόγια του: „Ἐπὶ τέλους . . . εἶμαι ἄντρας σου!“ Μὰ τὴ νὰ κάμη; — Δὲ μπορούσε ἀλλιῶς. Κί ὅμως ποτέ της δὲν ἐσκέφθηκε ὅτι δὲν ἔπρεπε κί ἀλλιῶς. Ὅτι μπορούσε νὰ τὴ κάμη ἀνεύθυνη τ' ἀπόφευγε. Ἄν καὶ στὸν ἄντρα της δὲν τῷδειξε ποτέ, μονάχη της πολλές φορὲς τὸν ἐλυπήθηκε. Κ' ἦτανε πάντοτε τόσο σκληρὴ μὲ τὸν ἑαυτὸ της! Κάποτε πέρασε ἀπ' τὴ σκέψη της ἡ ὑποψία μήπως ὁ πόνος της δὲν ἦταν τίποτε ἄλλο ἀπὸ μιὰ τιμωρία ποῦ τῆς ἄξιζε. Κ' ἔτσι ἐβασάνιζε μὲ μιὰ ἐπιμονὴ ἀλύπητη τὴν ἀθώα της καρδιά. Ὅχι! κάποιον θᾶπρεπε νὰ βρῆ ποῦ νὰ τῆς δείξῃ πόσο εἶνε ἀλάθητη στὸ φταίξιμό της — πόσο εἶνε ἀταίριαστη στὸ πόνο της! Μὰ ποιὸς θὰ πάη σὲ μιὰ γυναίκα μ' αὐτὸ μονάχα τὸ σκοπὸ . . . μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ τῆς τὸ εἰπῆ — χωρὶς νὰ θυμηθῆ ὅτι . . . „κί αὐτὸς εἶνε ἐπὶ τέλους ἄντρας“; . . .

Κ' ἔτσι ἔμεινε πάντα ἡ Βιοργινία μόνη της — κ' ἔτσι ἦταν ἔρημη στὸ κόσμο κί ἀδικαίωτη. Κανένα δὲν ἀπάντησε στὸ δρόμο της ποῦ νὰ μπορούσε νὰ τῆς ᾗπῆ: ποιὰ εἶνε — ποιὸς εἶνε ὁ σκοπὸς της. Νὰ τῆς τὸ εἰπῆ — ἔτσι ὅπως λέει ὁ ἄνεμος τὸ κλάμμα του καὶ τὸ τραγοῦδι του — ἔτσι χωρὶς ἀπαίτηση κ' ἔστω: χωρὶς σκοπὸ. Νὰ τῆς τὸ εἰπῆ — ὅπως τὸ λέει ὁ ἄνεμος στὰ κύματα ἢ στὰ δέντρα καὶ νὰ περάσῃ ὅπως περνάη κ' ἐκεῖνος κί ἀφίνει πίσω του μιὰ ἀπέραντη σιωπή. Μιὰ σιωπὴ ποῦ ξαναλέει ὅτι ἄκουσε ἀπ' τὸν ἄνεμο κί ἀπὸ τὰ δέντρα καὶ ποῦ τὸ κάνει παραμῦθι καὶ τὸ χαρίζει στοὺς αἰῶνες ποῦ ἔρχονται.

Καὶ γνώρισε πολλοὺς ἡ Βιοργινία. Μὰ ἔτσι μονάχα ὅπως νομίζουμε πῶς γνωρίζομαστε. Κ' ἦταν φορὲς ποῦ

ἐνόμισε πῶς ἔπρεπε νὰ ἐμπιστευθῇ τὸ μυστικὸ τῆς καὶ τὸ πόνο τῆς. Μὰ πάντα κᾶτι τὴ προλάβαινε. Καὶ κάθε μέρα ἔβλεπε πιδὸ πολὺ πόσο ὁ καθένας μοιάζει μὲ τοὺς ἄλλους. Γιατὶ ὅλοι τοὺς δὲ ξέρουν ἄλλο τίποτα παρὰ μονάχα ὅτι ἐπὶ τέλους εἶνε κ' ἄντρες. Καὶ σὰ νὰ τοὺς φοβίζῃ ἢ σκέψις πῶς μποροῦσε ν' ἀμφισβητηθῇ ἢ ἰδιότης τοὺς αὐτῆ, προλαβαίνουν πάντοτε — πολλὲς φορὲς λιγάκι πρόωρα — νὰ τὴν ὑπενθυμίζουν.

Καὶ τώρα ἡ Βιοργινία, περπατώντας πλάϊ στὴ λίμνη, περνοῦσε τὶς βραδνὲς τῆς σκεπτικὴ καὶ πάντα κουρασμένη. Κουρασμένη ἀπ' τ' ἀνεκπλήρωτο τοῦ πόθου τῆς-ἐνὸς πόθου ἀφηρημένου κ' ἄγνωστου. Κ' ἔτσι ἄρρωστο τὸ βῆμα τῆς ἐγύριζε γύρω ἀπ' τὸ πόνο τῆς καὶ γύρω ἀπὸ μιὰ λίμνη.

“Ὅσοι τὴν ἔβλεπαν ἐκεῖ μακριὰ — μακριὰ ἀπὸ τὴ πατρίδα τῆς ἢ ἀπ' τὸν ἑαυτὸ τῆς; — θὰ ρώτησαν πολλὲς φορὲς: „τὶ ζητάει στὸ κόσμο αὐτῆ ἢ γυναίκα, ἀφοῦ δὲ νοιώθει πονθὲνὰ ἰκανοποίηση, ἀφοῦ δὲν θέλει οὔτε νὰ δοκιμάσῃ ὅσες ἰκανοποιήσεις περισσεύουν στὴ ζωὴ μας, τόσο ποῦ γίνονται πιδὸ καθημερινὲς κ' ἀπ' τὸ ψωμί μας;“ Γιατὶ ἔτσι εἶνε ποῦ σκέπτονται ὅσοι δὲ βλέπουνε στὴν ὠμορφιά παρὰ μονάχα ἓνα σκοπὸ: τὴν ἐκμετάλλευσή τῆς. Εἶνε ἡ αἰώνια ἐκείνη φιλοτιμία ποῦ πάντοτε τοὺς ἐμποδίζει νὰ ἐπιτρέψουν ἔστω καὶ στὴν ὠμορφιά — ἢ μᾶλλον: πόσο λιγώτερο στὴν ὠμορφιά νὰ διεκδικήσῃ ἓνα σκοπὸ γιὰ τὸν ἑαυτὸ τῆς! Μὰ ἔτσι εἶνε ὁ κόσμος σήμερα: λένε πῶς ξεσυνήθισε — ὅσο γιὰ μένα: ἐγὼ ἀμφιβάλλω ἂν τῶξερε ποτὲ — νὰ βρῖσκη πίσω ἀπ' τὰ φαινόμενα ἓνα „κᾶτι“ ποῦ νᾶεινε σύγχρονα ἢ ἀρχὴ ὅσο καὶ τὸ τέλος τοὺς, ἢ αἰτία ὅσο καὶ ὁ σκοπὸς τοὺς. Σήμερα ἀξίζει μόνον ὅτι μπορεῖ νὰ κρεμασθῇ καὶ νὰ δορισθῇ ἀπὸ κᾶτι ξένο καὶ

συμβατικό, ἀπὸ ἓνα σκοπὸ ποῦ βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὸ κύκλο του. Εἶνε ἡ εὐεργετικὴ κατεύθυνσις τοῦ πρακτικοῦ πνεύματος — κί ὁ κόσμος τὴν ἀκολουθᾷε γιατί ἔτσι μόνο βγάζει λεφτά, ἱκανοποιεῖ τις πιὸ κοινὲς ὀρέξεις του καὶ βρίσκει μιὰ δικαιολογία γιὰ κάθε παραστράτημά του, γιὰ κάθε του ἱεροσυλία. "Ὁχι! Δὲν τοῦ φτάνει ὅ,τι ἀποκλεισμένο εἶνε μονάχα μέσ' στὸν ἑαυτό του! Καὶ θὰ σᾶς ποῦνε: "Τὶ σημαίνει ἡ ὠμορφιά χωρὶς τὴ πιθανότητα τῆς ἐκμεταλλεύσεώς της;" Κ' ἔτσι μιλώντας θὰ ξεχάσουν ὅτι καὶ ἔχει ἐπὶ τέλος νὰ ζητήσῃ καὶ ἡ ὠμορφιά: νὰ μὴ σημαίνει τίποτα περισσότερο — νὰ εἶνε μονάχα . . . ἡ ὠμορφιά! Μὰ ὅμως . . . ποιοῦ συμφέρει νὰ τῆς ἀναγνωρίσῃ μιὰ τόση . . . μετριοφροσύνη;

Κ' ἔτσι ρωτούσανε πολλὲς φορὲς τὴ Βιογινία καὶ πάντα τὴ ξαναρωτούσανε πιὸ ἐπίμονα:

„Γιατὶ δὲ δοκιμάζετε . . . ἔτσι μονάχα περαστικὰ ὅ,τι στὸν κόσμο ὀλόκληρο ἐξασφαλίζει τόσες στιγμὲς εὐτυχισμένες;“

Καὶ κανένας δὲν ἐσκέφθηκε ὅτι ἀπὸ μιὰ γυναίκα θὰ μπορούσε — ἴσως καὶ θ' ἄπρεπε νὰ περιμένῃ μιὰ μεγάλη ἐξαίρεση στὸν κόσμο ὀλόκληρο!

II

Δὲ ξέρεῖ ὁ κόσμος τί θὰ εἰπῇ: γυναίκα! Γι' αὐτὸ κί ἂν τύχῃ καμμιά φορὰ ν' ἀπαντήσῃ τὸ πρωτότυπό της, θὰ τὸ περάσῃ τὸ πολὺ-πολὺ ὡς ἓνα ἐκφυλισμένο ἀντίτυπο! Κί ἂν τύχῃ μάλιστα νὰ τ' ἀπαντήσῃ ἓνας ψυχίατρος, θὰ προσπαθήσῃ νὰ τὸ διορθώσῃ!

Ἄλλὰ δὲν εἶνε κί ἀναγκαῖο νὰ τὴ ξέρουν ὅλοι τὴ γυναίκα. Ἄς περιορίζονται στὰ καπρίτσια καὶ τις ἑλαφρότη-

τες ποῦ τῆς ἀποδίδουνε. Γιὰ τὰ μάτια τους δὲ χρειάζονται περισσότερο. Γιατὶ τοὺς λείπει ἡ πίστις — μιὰ πίστις ἀπέραντη — πρὸς τὴ γυναίκα. Κι' ἄλλος κανένας δὲ θὰ νοιώσῃ τὴ πίστις τοῦ *Dante* πρὸς τὴ *Beatrice* παρὰ μονάχα ὁποῖος τραγούδησε μαζί του τὸν ὕμνο πρὸς τὴ Μαρία.

Ἡ γυναίκα πρῶτα-πρῶτα δὲν ὑπάρχει στὸ πληθυντικὸ. Γιὰ τὸν καθένα — μὰ ὅμως γιὰ ποιὸν „καθένα;“ — εἶνε γυναίκα μόνο ἡ μιὰ. Ἄν δὲ τὴ γνώρισε ποτέ του, ἂν δὲ τὴν ἀπάντησε στὴ ζωὴ του, δὲν εἶνε μόνο σύμπτοις ποῦ ὁ δρόμος τους δὲν ταίριασε — μὰ εἶνε καὶ κάτι πιὸ πολὺ: εἶνε συμπτωματικὸ γιὰ τὴν ἀτομικότητά του. Δὲν τοῦ ἄξιζε καὶ δὲν τὴ βροῆκε.

Στὸ κόσμον εἶνε ἡ γυναίκα ἐκείνη ποῦ τῆς δόθηκε νὰ φέρῃ ἀπάνου της μὲ μιὰ ὑπέργεια καρτερικότητα τὸ πόνον τῆς ζωῆς. Δὲ μιλάω γιὰ πόνους ὑλικούς, δὲ μιλάω γιὰ τὸ πόνον τοῦ τοκετοῦ καὶ τοὺς τόσους ἄλλους πόνους ποῦ ἡ ἀρχικὴ κατάρα τοῦ Θεοῦ ἐκληροδότησε στὴ σάρκα της. Ὅχι! Αὐτοὺς τοὺς ὑπερνίκησε μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ ποῦ ἔγεινε γυιὸς της γιὰ νὰ τὴ λευτερώσῃ ἀπ' τὴ παλιὰ του ὀργή! Ὁ πόνος τῆς *Εὔας*, ἡ Τιμωρία, ἐξαφανίσθηκε στὸ πόνον τῆς *Μαρίας*, τὸν Ἐξιλασμό!

Καὶ τί σημαίνει ὁ τέτοιος πόνος; — Ἡ γυναίκα ζῆ στὸ κόσμον μὲ μιὰ νοσταλγία πρὸς τὴ πατρίδα της, μὲ μιὰ νοσταλγία ποῦ σὲ λίγες, ποῦ εἶνε μεγάλες, εἶνε μάλιστα συνειδητὴ. Δὲν εἶνε ὅτι ζητάει τὴ παλινόστηση ὅχι! γιατί δὲν ἦρθε ἀπὸ μιὰ σύμπτωση στὸν κόσμον ἀλλὰ μονάχη ξενητεύτηκε γιὰ νὰ μᾶς φέρῃ ὅτι δὲν εἶχαμε — δὲ μετανοιώνει γιὰ τὴν αὐτοθυσία της, ἀλλὰ κρυμμένη πίσω ἀπὸ τὴν ἐλαφριά ἐμφάνισή της — (ποῦ τόσο παρεξηγήθηκε ἀπ' ὅσους δὲν ἀποτελοῦνται παρὰ μόνο ἀπὸ ἰντελέκτο ἢ ἀπ' ὅσους

διευθύνονται μόνο ἀπ' τὶς γεννητικὰς τοὺς ὁρμὰς) — κλαίει καὶ πονάει γιὰ τὴ πατρίδα της, δίχως σιὸ πόνον οὔτε σιὸ κλάμμα της νὰ κρύβεται ἀπαιτήσις καμμιὰ. Γιὰ τὸν ἀντρα: πατρίδα εἶνε κάθε τόπος ποῦ κάπως προσαρμόζεται σὶς ἐξωτερικὰς τοῦ ἀπαιτήσεις. Ὅπου βγάλει λεφτὰ ἢ ὅπου βροῖ γυναῖκες τοῦ γούστου του γιὰ νὰ τὶς ἀγοράσῃ — σ' ἂν δυνατώτερο χέρι ποῦ ἔχει — καὶ τὶς ἐξευτελίῃ: ἐκεῖ εἶνε καὶ ἡ πατρίδα του. Τῆς γυναῖκας ὅμως ἡ πατρίδα εἶνε μακρυνή καὶ ἀπέραντη — ὅσο εἶνε ἀπέραντη καὶ ἡ νοσταλγία της — εἶνε τὸ βασίλειον τὸ ξεχασμένον ἀπὸ τὸ κόσμον, εἶνε μιὰ χώρα ποῦ λεηλατήθηκε ἀπὸ ἓνα βάρβαρον λαὸ!

III

Δυὸ χρόνια πέρασαν καὶ ἡ Βιογινία δὲν ἐγκατέλειπε τὴ πόλιν τὴ μικρὴν ποῦ εἶχε μονάχα λίγα σπίτια καὶ μιὰ λίμνη. Μὰ ἡ Βιογινία εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ τὰ λίγα ἐκεῖνα σπίτια καὶ τὴ λίμνη. Καὶ πάντοτε γινότανε πιὸ ἄρρωστη καὶ ὄλο τὰ μάτια της μαυρίζανε περισσότερο. Μὰ ἡ Βιογινία εἶχε ἀνάγκη ἀπ' τὴν ἀρρώστια της καὶ ἀπὸ τὰ μάτια της τὰ βαθουλά καὶ μαυρισμένα. Γιατὶ ἀκριβῶς μέσ' στὴν ἀρρώστια μας μαθαίνουμε πόσο βαθειὰ εἶνε ἡ ψυχὴ μας. Καὶ ὄλο περισσότερο ἀγαπᾶμε ν' αἰμαστέ ἄρρωστοι καὶ ὠχροί.

Αἰῶνες τώρα οἱ ἄνθρωποι τρέχουν πίσω ἀπ' τὴν ὑγείαν καὶ ἐβάφτισαν μὲ τ' ὄνομά της τὸ πιὸ μεγάλο τοῦς ἰδανικόν. Καὶ ζοῦνε χρόνια πιὸ πολλὰ ἀπ' τοὺς ἄλλους ποῦ εἶνε ἄρρωστοι καὶ ὠχροί — μὰ εἶνε μονάχα μιὰ αὐταπάτη: γιατί μετροῦνε ἀλλιῶτικα ἀπὸ μᾶς τὸ πέρασμά τους! — Ἐκεῖνοι ἀρχίζουν νὰ μετροῦνε ἀπ' τὴν ἡμέραν ποῦ γεννήθηκαν. Ἐμεῖς ἀρχίζουμε λιγάκι πιὸ νωρίς. Καὶ ἔτσι ἂν ἐκεῖνοι φτάνουν πιὸ μπροστὰ . . . πολὺν περισσότερο ἀπὸ μᾶς — ἐμεῖς ἀρχί-

ζουμε κάπως πιὸ πίσω . . . μόλις λιγάκι! — Καὶ δὲν τὸ μετανοιῶνουμε . . . γιατί ἔτσι καὶ ξέρουμε κ' ἀπ' τὴν ἀνυπαρξία!

Λένε: σὲ σῶμα ἄρρωστημένο, ἄρρωστο θᾶνε καὶ τὸ πνεῦμα! Δὲ φταῖνε-γιατὶ εἶνε ἀνεύθυνοι γιὰ τὶς ἀλήθειες τους! Τὶς ἀγοράζουν μ' ἓνα νόμισμα ποῦ σκούριασε ἀπὸ μιὰ χρῆση παράνομη: μὲ τὴν πείρα. Γι' αὐτὸ δὲ ξέρουνε τί λένε! Ἄνθρωποι ποῦ ἄλλο τίποτα δὲ ξέρουν γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους παρὰ μόνον ὅτι τίποτα δὲν τοῦ χρωστᾶνε — ἀφοῦ τὴν ἀνεση καὶ καλοπέραση τοῦ ἐξασφάλισανε —, ἄνθρωποι ποῦ, ἀφοῦ ἀπὸ μέσα τους δὲ βγῆκε τίποτα, πήρασαν ἀπ' ἔξω τὴ σοφία τους κ' ἐγύρισαν τὸ κόσμον ὀλόκληρον καὶ γνώρισαν πολλὰ . . . καὶ γιὰ καμάρι τους κρατᾶν ψηλὰ τὴν πείρα —, ἄνθρωποι ποῦ εὐεργετήσανε τὸ γείτονά τους (τὸ ξέρει ἢ πόλη ὀλόκληρη) γιὰ νὰ θυμοῦνται πάντοτε ὅτι τοὺς χρωστᾶει τὸ ψωμί του — καὶ ποῦ γιὰ ἐνέχυρον ἀρκεσθῆκανε νὰ πάρουν τὴν ὑπόληψή του . . . — τέτοιοι εἶνε οἱ ἄνθρωποι ποῦ ἐζήσανε σὲ μιὰ ἀνεξάντλητη ἀνεση καὶ ὑγεία!

Ἡ Βιογινία δὲν ἦταν ὁμως σᾶν κ' αὐτοὺς. Γιατὶ ἦταν ἄρρωστη κ' ὠχρὴ καὶ δὲν ἐζήτησε ποτὲ νὰ γιαιτρευτῆ!

IV

Κ' ἦρθε μιὰ μέρα ἢ ἀνοιξίς.

Ἡ Βιογινία ἐξύπνησε πολὺ νωρὶς γιὰ νὰ περάσῃ τὸ πρωῒτης πλάϊ στὴ λίμνη, κάτου ἀπὸ ἓνα δέντρο ποῦ ἐδῶ καὶ λίγες μέρες εἶχε γίνει τὸ καθημερινό της καταφύγιον. Ἐπαιρνε πάντα ἓνα βιβλίον καὶ τᾶνοιγε κάτου ἀπ' τὸν ἴσκιον του — μὰ δὲν ἐδιάβαζε τίς πιὸ πολλὰς φορὰς παρὰ μονάχα ὅ,τι ἦταν ἄγραφο ἀνάμεσα ἀπ' τίς τυπωμένες του

γραμμές. Κ' ἐκεῖ ἀκριβῶς ἦσαν τὰ πιὸ πολλὰ ποῦ εὔρισκε. Καὶ δὲ μπορούσε νὰ μαντέψη ποιὸς τῆς τὰ ὑπαγόρευε. Μὰ ὅποιος τὰ βρίσκει — ἔτσι χωρὶς νὰ τὰ ζητάη —, ὅποιος τὰ βγάζει ἀπ' τ' ἄγραφο χαρτὶ καὶ τὰ διαβάσει . . . τί κι' ἂν δὲ ξέρῃ τῆ προέλευσὴ τους; — Κάπου εἶνε πάντα τὸ ξεκίνημά τους — κ' εἶνε σωσιότερο νὰ ἐμπιστευόμαστε 'ς ὅ,τι δὲ ξέρουμε ποῦθε ἔρχεται, 'ς ὅ,τι δὲ ξέρουμε — μὰ οὔτε εἶνε ἀνάγκη καὶ νὰ ξέρουμε — ποῦθε ξεκίνησε!

Μὰ τὸ πρωῖ ἐκεῖνο δὲν ἐπῆρε ἡ Βιοργινία τίποτα μαζί της. Καὶ πέρασε ἀπὸ ἓνα ἀντικρονὸ βιβλιοπωλεῖο γιὰ νὰ διαλέξῃ κάτι καινούργιο. Ἐνα βιβλίο μικρὸ κι' ὀλιγοσέλιδο, σὲ μιὰ ἔκδοση ὄχι πλούσια μὰ ὅμως νόστιμη κι' ἀπλή, χτύπησε ἀμέσως στὴ ματιά της. Ἐνας τίτλος ποῦ ἦταν ἐπίτηδες μισοσβυμένος ἄφινε μόλις νὰ διαβάζονται τὰ λόγια:

„Οἱ πιὸ ἔρμες ὥρες μου ἀπὸνα Χιτές!“

Μέσ' στὸ βιβλίο ἦσαν σκορπισμένοι ἀραιὰ μερικοὶ στίχοι — ἔτσι σὰ νὰ ζητοῦσαν ν' ἀποφύγουνε τὰ μάτια ἐκείνου ποῦ θᾶθελε νὰ βρῇ ἀπασχόληση γιὰ πολλὰ του διαλείμματα. Ἦσαν γραμμένοι ὄχι γιὰ ὄσους θᾶθελαν νὰ τοὺς διαβάσουν — μὰ γιὰ ὄσους θᾶθελαν μονάχα (σὰ νὰ τοὺς ἤξεραν ἀπὸ ἄλλοτε) νὰ τοὺς . . . ξαναδιαβάσουν. Τὶ δύσκολη ὅμως ἀπαίτησις!

Μάταια προσπάθησε ἡ περίεργη ἀλλὰ καὶ κάπως ταραγμένη ματιὰ τῆς Βιοργινίας νὰ ἰδῇ ποιὸς ἦταν ὁ ποιητής. Τ' ὄνομά του δὲν εὔρισκόταν πουθενά. Τ' ἀγόρασε — τὸ κάθε κίνημά της ἦταν νευρικό — κ' ἔτρεξε ἀμέσως στὸ πρωῖνό της καταφύγιο, κάτου ἀπ' τὸ δέντρο — πλάϊ στὴ λίμνη!

Στὸ πρῶτο φύλλο ἦταν μονάχα ἓνα τετράστιχο μὲ μιὰ ἡμερομηνία ποῦ τὴν ἔκαμε νὰ τρομάξη. Κι' ἀπάνου ἦταν γραμμένο:

„Ὅ,τι ἀκοῦνε ὅσοι ἀπομένουν στὸ ὑπαιθρο ἔπειτα ἀπ' τὴ θύελλα.“

Κι' ἀκολουθοῦσε τὸ τετράστιχο:

„Αγάπησα καὶ πάλι ξαναγάπησα,

„ἐπόνεσα, ξαναπονάω καὶ πάλι,

„κι' ἄς εἶνε γιὰ τὴν ἴδια πάντα ἀγάπη μου

„κι' ἄς εἶνε γιὰ τὴν ἴδια πάντα ἀγκάλη.“

Ὡρα πολλὴ ἔμειναν τὰ μάτια τῆς καρφωμένα στὸ περίεργο αὐτὸ φύλλο. Γιὰ μιὰ στιγμή φαντάσθηκε μὴν ἦταν μόνο μιὰ αὐταπάτη καὶ μὴ δὲν ἦτανε γραμμένο αὐτὸ ποῦ διάβαζε παρὰ μονάχα ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς γραμμὲς τὶς τυπωμένες. Μὰ ὅμως πολλὲς φορὲς τὸ διάβασε . . . καὶ πάντα τὸ ἴδιο ξαναδιάβαζε. Ἀφοῦ ἔδοκίμασε ἄδικα νὰ βροῇ μιὰ ἐξήγηση — γύρισε τ' ἄλλο φύλλο: ἡ ἴδια ἡμερομηνία ἦταν μπροστά τῆς κι' ἀκολουθοῦσε τὸ τραγοῦδι:

„Ἐπέρασα ἐν' ἀπόβροχο σιτὴ ξενητεία . . .

„Πιὸ μαῦρο εἶνε τ' ἀπόβροχο ἀπ' τὴ μπόρα

„γιατὶ ἄκου, μάνα μου, ἄκουσε: τὴν ὥρα

„ποῦ νὰ φυσάη ἀρχίζει ἀργὰ ἢ νοτιά . . .

„μυρίζει ὄγρα καὶ κρούα εἶν' ὄλ' ἡ χώρα

„μυρίζει ὄγρα καὶ κρούα εἶν' ἡ νυχτιά

„κι' ὄλη τὴ νύχτα δὲ χτυπάει σ' αὐτιά

„παρὰ ἡ σιγὴ ποῦ πιὸ βαρειά εἶν' ἀπὸ τὴ μπόρα!“

Μὰ καὶ στὸ τρίτο φύλλο, ὅταν τὸ γύρισε δισταχτικά, ἡ ἴδια ἐκπληξὶς τὴν ἐπερίμενε.

Καὶ διάβασε:

„Πέφτει γλωμὴ καὶ πέφτει ἀρρωστημένη
 „τοῦ δειλινοῦ ἢ ἀσίγαστη σιωπὴ —
 „Τὴ νύχτα εἶν' ἢ καρδιὰ ξενητεμμένη
 „στ' ἀπόμακρο ἔρμοπάτι καὶ σωπαίνει
 „μαζὶ μὲ τὴ σιωπὴ! . . .

—
 „ὦ νύχτα! Ὁ λονυχτία ἢ προσευχὴ μου.
 „Σὲ κάποια εἰκόνα ἔμπρὸς γονατιστός,
 „σὲ κάποια εἰκόνα ὠχρὴ σὰν τὴ μορφὴ μου . . .!
 „Κί' ἀφ' οὗτου ἐνύχτωσε ἔτσι στὴ ζωὴ μου
 „μ' ἀρέσει νᾶειμαι ὠχρός! . . .“

Κ' ἔτσι ἀκολούθησαν στὸν ἴδιο τόνο κί' ἀπ' τὴν ἴδια νύχτα γεννημένοι ὅλοι ὅσοι στίχοι ἀκόμα πέρασαν ἀπὸ τὰ μάτια της. Καὶ δὲν τοὺς διάβαζε . . . ἀλλὰ σὰ νὰ τοὺς ἤξερε ἀπὸ ἄλλοτε . . . τοὺς ξαναδιάβαζε. Κ' ἔνοιωθε μέσα της ἓνα παράξενο αἰσθημα ποῦ κάπως ἐσυνόρευε στὸν . . . τρόμο! Καὶ δὲ μπορούσε νὰ ἐξηγήσῃ ὅσα περίεργα τὴν ἀπάντησαν σὰ νὰ τῆς τᾶφερε μαζὶ τὸ πρῶτο ξύπνημα ἐνὸς ἄνεμου ἀνοιξιάτικου. Σκόρπια φύλλα ποῦ στὸ καθένα ἦσαν γραμμένα καὶ μισοσβυσμένα κάποια . . . „κάτι“ ἀπ' τὴ ζωὴ της! Καὶ δὲν ἦτανε χωρὶς ἓνα κομμάτι τρόμο ποῦ ὑποδέχθηκε τὴν ἀπροσδόκητη κί' ἀπρόσκλητη ἐμφάνισή τους. Γιατὶ ἔνοιωθε πῶς κάτι ἐσήμαιναν καὶ ἴσως κάτι . . . ποῦ ἔπρεπε νὰ φέρῃ στὴ ζωὴ της μιὰ μεγάλη ἐκπλήρωση. Κ' εἶνε ἀκριβῶς οἱ τέτοιες ἐκπληρώσεις ποῦ ἢ προσέγγισίς τους μᾶς τρομάζει. Γιατὶ δὲν εἶνε ἀπ' ὅσες ὀρίζονται ἀπὸ ἓνα πόθο συγκεκριμένο, ἀπὸ ἓνα πόθο χτεσινὸ ποῦ σήμερα θὰ γίνῃ ἀλήθεια. Δὲν εἶνε ἀπ' ὅσες ἐπιδιώξαμε συνειδητὰ καὶ ποῦ γιὰ τὴν ὑποδοχὴ τους ἐτοιμάσαμε τὸ σπίτι μας καὶ

παραγγείλαμε όλα όσα ήσαν απαραίτητα — αλλά και δυνατότα — για να εξασφαλίσουμε τὸ εὐπρόσδεκτό τους. Ἡ ἐκπλήρωσις ποῦ τὴ προσέγγισή της ἔνοιωσε ἄξαφνα ἡ Βιογινία ἦταν ἀλλιότικη. Εἶνε ἀπ' ὅσες ἔρχονται χωρὶς νὰ ξέρουμε ὅτι ἐμεῖς τίς ἐκαλέσαμε, εἶνε ἀπ' αὐτὲς ποῦ δὲν περιορίζοντα ἴς ἓνα συγκεκριμένο πόθο μας καὶ δὲν κρεμιοῦνται ἀπὸ μιὰ χτεσινὴ ἢ καὶ προχτεσινὴ μας προσδοκία. Εἶνε ἀπ' τίς τέτοιες ἐκπληρώσεις ποῦ ἡ προσδοκία τους εἶμαστε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι, ποῦ ἡ πρόσκλησίς τους εἶνε ὁλόκληρος ὁ ἐαυτός μας. Εἶνε οἱ ἐκπληρώσεις ποῦ ἐμᾶς τοὺς ἴδιους ἐκπληρώνουν.

Γι' αὐτὸ ἦταν εὐεξήγητο γιατί ἄρχισε ἔτσι ἀπότομα ἡ καρδιά της νὰ χτυπάη ἀνήσυχη καὶ ταραγμένη. Κ' ἐτρέμανε τὰ χέρια της κ' ἦσαν τὰ μάτια της σὰν ἄξαφνα νὰ χάσανε τὴν ὄρασή τους. Γιατὶ ἐκαρφώθηκαν σὲ κάποιον ἀντίκρουσμα ποῦ ἦτανε πιὸ μακριὰ ἀπὸ γυρω της — πιὸ πέρα ἀπ' ὅσο βλέπουνε τὰ μάτια μας! Κ' ὅταν ξεφύλλιζε τ' ἀδύνατο κι' ἀθῶο ἐκεῖνο βιβλίο ποῦ πιά δὲν ἤξερε πῶς βρέθηκε στὰ χέρια της, τὸ πρόσωπό της εἶχε πάρει μιὰ ἔκφραση ποῦ . . . ὄχι! δὲν ἦταν ἔκφρασις ἀνθρώπινη . . . γιατί δὲν ἦταν μόνο ἡ ὠμορφιά ποῦ βρίσκεται ὅμοια στὰ λουλούδια ὅταν ἀνοίγουνε στὸ φίλημα τοῦ ἀνέμου τὴ ψυχὴ τους — ἦταν μιὰ ἀλλιότικη ὠμορφιά ποῦ θὰ τὴ βρῖσκαμε ἴσως ἂν μπορούσαμε νὰ βροῦμε ὅ,τι ὡς τὰ σήμερα ποτέ μας δὲν εὗρήκαμε!

V

Κ' ἔτσι τὴ μέρα της ὁλόκληρη ξεχάσθηκε ἡ Βιογινία κάτου ἀπ' τὸ δέντρο — πλάϊ στὴ λίμνη. Εἶχε βραδυάσει πιά ὅταν σηκώθηκε γιὰ νὰ γυρίσῃ πάλι στὸ ξενοδοχεῖο της.

Κόκκινο — κόκκινο τὸ ἡλιοβασίλεμμα ἐχρωμάτιζε στὴ λίμνη τὸ ξεψύγισμα τῆς μέρας, ἐνῶ ἓνα βραδυνὸ ἀγεράκι ἐχάιδευε τὰ κύματα.

Τὸ βῆμα τῆς ἦταν ἀργὸ — ἐνῶ τὰ μάτια τῆς ἀφηρημένα ἀγκάλιαζαν μιὰ μακρυνὴ προσέγγιση.

Ἄξαφνα:

„Θεέ μου!“ — ἀκούστηκε ἀπ’ τὸ στόμα τῆς κ’ ἔγεινε ὠχρὴ σὰν πεθαμένη.

Ἐνας ἄνθρωπος ἐπέρασε στὸ πλάϊ τῆς — καὶ τὴν ἐκύτταξε κατάματα. Ὁ ἄνθρωπος ἦταν ψηλὸς καὶ μαῦρος, κοκκαλιασμένος κ’ ἄγριος. Ἀπὸ τὰ μάτια του, ὅπως τὴ κύτταξαν ἐπίμονα, κᾶτι ἀποτρόπαιο ἦταν ποῦ ἔβγαινε.

Ἡ Βιργινία γιὰ μιὰ στιγμή δὲν ἤξερε νὰ προχωρήσῃ. Ἀλλὰ σὲ λίγο στράφηκε πίσω τῆς. Ὁ ἄνθρωπος εἶχε χαθῆ. Ἔριξε γύρω τῆς μιὰ νευρικὴ ματιὰ κ’ ἔτρεξε ἀμέσως στὸ ξενοδοχεῖο τῆς.

Μόλις ἐμπῆκε:

„Τὸ λογαριασμὸ . . . ἀμέσως τὸ λογαριασμὸ!“, ἐφώναξε. Σὲ μισὴ ὥρα ἐταξείδευε πρὸς τὴ πρωτεύουσα

Μέσ’ στὸ καθένα μας κᾶποιο Μοιραῖο εἶνε ποῦ — δίχως νὰ τὸ νοιώθουμε — ὠριμάζει! . . .